

Aprendre

per RAMON FOLCH

Molts animals aprenen. Els mamífers, quasi tots. Genèticament, reben moltes pautes de conducta instintiva, però un determinant nombre de destreses necessàries per sobreviure provenen de l'aprenentatge. Els humans no som una excepció. Ben al contrari, venim al món sabent fer una ínfima part del que ens cal i per això ens passem tota la infantesa aprenent. Tota la vida, de fet.

D'un temps ençà, hem estandarditzat la transmissió de destreses i coneixements en estudis reglats. Tant, que molts han arribat a creure que tot, i només, s'aprèn a l'escola i a les universitats. En realitat, la generalització dels estudis reglats és una pràctica recent, cosa de pocs segles. I ni això, perquè fins fa quatre dies només uns quants privilegiats anaven a l'escola fins a l'adolescència. Per mostra, recordem la figura de l'aprenent, el noieta (les dones es quedaven a casa...) que començava escombrant l'obrador i anava adquirint destreses en l'ofici. «Fent i desfent es fa mestre l'aprenent», sentència la dita. D'escoles de formació professional no n'hi havia cap. I el que no eren oficis, eren especulacions acadèmiques, tríviums i quadríviums per a rics o eclesiàstics.

Els coneixements per viure i sobreviure s'adquirien respirant. Vull dir que provenien de l'entorn i s'absorbien osmòticament. Ben mirat, no ha deixat mai de ser així. Per exemple, no és pas a l'escola que aprenem a parlar. Des que obre els ulls i para les orelles, l'infant escaneja constantment l'entorn, incorpora informació i construeix imaginari. És a dir, aprèn. L'ambient és el principal fornidor d'elements educatius, fora i dins de l'escola. De fet, la mateixa escola és una component de l'ambient, perquè respon a les condicions i usos socials d'on ha sorgit. Podria dir-se, en aquest sentit, que l'educació és un metafenomen ecològic, una derivada ambiental.

L'educació reglada activa, teòrica o pràctica, coexisteix amb aquesta educació passiva transmesa per observació o per empirisme. Sovint no en som prou conscients i ens sorprèn el fracàs escolar, sense adonar-nos de les catastròfiques conseqüències educatives que tenen els entorns desestructurats o culturalment nuls. La qüestió va més enllà de l'ambient familiar. Concerneix el barri, el poble o ciutat, el paisatge en general. El celebrat urbanisme holandès no s'ha ensenyat mai a cap escola, s'ha difós visualment a tota la població. Els holandesos han ordenat admirablement el seu espai perquè sempre han vist espai admirablement ordenat al seu voltant, tal com els pagesos

Il·lustració: ANNA SANCHIS

«L'espai no és neutre, sinó que genera, difon i reforça imatges i valors de manera explícita i implícita»

europaus llauren dret perquè mai no han vist solcs torts en el seu entorn agrari. Visiteu els tròpics, més enllà de les plantacions d'origen europeu, i veureu quin desori de rompudes i planters.

L'any 1990 se celebrà a Barcelona el I Congrés Internacional de Ciutats Educadores. El concepte de *ciutat educadora* parteix de l'evidència que l'espai no és neutre, sinó que genera, difon i reforça imatges i valors de manera explícita i implícita. Aquest caràcter comunicatiu és més intens com més complex, divers i ric és l'espai de referència. Això vol dir que un país endreçat predisposa a l'ordre mental. La França republicana introduí idees de progrés en l'ensenyament reglat (que féu obligatori) i construí un espai rural i urbà també progressista que era, és clar, igualment educador. Un segle i mig després, compareu els poblets transpirinencs amb els cispirinencs. D'aquests contextos tan diferents sorgeixen ciutadanes tan distintes...

L'ambient educa, i tant. En cas de contradicció, l'aprenentatge osmòtic sol prevaler sobre el reglat. En tenim exemples quotidians, persones que han après a l'escola coses que no fan a casa seva perquè a casa seva no s'han fet mai aquestes coses. Per això és tan important construir uns estàndards territorials i civils que siguin adequats i sostenibles. Sense paisatge endreçat no hi ha bona cultura existencial. Ni tampoc imaginari exhibible. ☺

RAMON FOLCH. Doctor en Biologia, socioecòleg i president d'ERF (Barcelona).